

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/12/sarkozi-gabriella-beszamolo-a-21-nemzetkozi-tortenesz-kongresszusrol-ii-01-04-12/>

Sárközi Gabriella

Beszámoló a 21. Nemzetközi Történész Kongresszusról II.

A Történelemtanítás előző számában bemutattuk a 21. Nemzetközi Történész Kongresszust (International Congress of Historical Sciences) és a magyar előadókat. A kongresszust ötévente hívják össze, idén az Amszterdami Egyetemen rendezték meg augusztus 22. és 28. között, témáját a Nemzetközi Történettudományi Bizottság (Comité International des Sciences Historiques, rövidítése: CISH) határozza meg. A vilá kongresszuson a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság (International Society for History Didactics, ISHD) külön szekciót alakított, a társaság elnöke jelenleg professzor Elisabeth Erdmann.

Az ISHD a történelemdidaktikai, metodikai tevékenység koordinálásában, a kutatási eredmények prezentálásában és terjesztésében kiemelkedő szerepet játszik. A társaság két évente rendezett konferenciáin, valamint háromnyelvű (angol, német és francia) folyóiratában¹ a történelemdidaktika és a történelemtanítás legfontosabb kérdései kerülnek terítékre. A társaság kezdeményezésére létrejött egy nemzetközi bibliográfia² is, amely húsz ország történelemdidaktikai tevékenységét, illetve a legfontosabb publikációkat mutatja be, köztük hazánkét is.³ 1985 óta a Történész Vilá kongresszusokon történelemdidaktikai szekció is működik.⁴ A szekció idén három téma köré szerveződött: az első a globalizálódó világ történelemtanításának az identitás kialakításával kapcsolatos változó szerepére hívta fel a figyelmet, a második a történelemtanítás aktuális kihívásait tárgyalta, végül a harmadik a történelemtanítás nehézségei közül a vitatott történelmi események taníthatóságával foglalkozott.

A kulturális identitás a globalizálódó világban: az iskolai történelemtanítás változó szerepei?

Prof. Keith BARTON *Történelem, identitás, valamint az iskolai tanterv a pluralista társadalmakban: összehasonlító kutatás az Egyesült Államokban, Észak-Írországon*

és *Új-Zélandon* címmel tartotta meg előadását, amely során egy történelemtanárookra kiterjedő empirikus kutatást mutatott be. Az volt a kérdése, mennyire hat az iskolai történelemtanítás az identitásra. Az Egyesült Államokban a történelemtanítást arra is használják, hogy egy közös nemzeti identitást alakítson ki a különböző származású diákokban, akik azt tanulják, hogyan alakult ki az amerikai nemzet, amelynek fejlődéséhez az ő etnikumuk is hozzájárult. Észak-Írországból a történelem eléggé ellentmondásos, mintsem hogy egyszerűen be lehessen mutatni az iskolákban. A módszer az, hogy az unionista és nacionalista törekvéseket, és az ezekkel kapcsolatos történelmi eseményeket egyensúlyban ábrázolják. A történelemtanítás célja itt inkább az, hogy kivívja a különböző történelmi megközelítések tiszteletét a diákokban. Új-Zélandon a nemzeti és az egyes etnikumok történelmének tanítása tisztán tudományos, nem kapcsolódik az identitás vagy a társadalmi sokféleség és kohézió kérdésköréhez.

A kulturális identitással foglalkozott Prof. Maria GREVER előadása is: *A történelmi örökség oktatásának újra felfedezése (feszültségek, de új lehetőségek a heterogén történelmi kultúrában)*. Grever szerint a politikusok a megújuló nemzeti összekapcsolódást várják az iskolai történelemoktatástól, míg a kulturális kisebbségi csoportok saját örökségük tanítását szeretnék hangsúlyosabbá tenni. Ezek a csoportok a történelemoktatás hiányosságait és a fennálló rendszert okolják a kulturális határok megsértéséért és az izolálódásért. Oktatási szakértők jelezték, hogy a fiatal diákok érzékenyek a történelmi örökségekre és a kézzel fogható történelemre, mert a térbeli és fizikai méretek érzékelése által teljes élményt szerezhetnek mindenféle kulturális örökségről: tanulságos lehet számukra egy középkori kolostor látogatása, vagy egy világháború csataterének megtekintése, amely beindítja fantáziájukat. Ez fejleszti az időérzékelést és a történelem megértését, sőt terepet biztosíthat annak, hogy a különböző etnikumok történelmi emlékeit is megismerjék a gyerekek.

Prof. Peter SEIXAS *Tanárok, politikusok és a tantervkészítők karöltve a történelmi gondolkodásért* címmel tartott előadást. Kanadai oktatáskutatók és egyetemi oktatók közötti széles körű összefogásról számolt be, amelynek célja, hogy a történelmi gondolkodás, és ezáltal a nemzeti egység és identitás kialakítása központi helyet kapjon a tantervben és a pedagógiában. Az előadó szerint kevés történelemtanár használ olyan módszert, amely a tanítás során a diákok történelmi gondolkodásának

kialakulását segítené. 2006-os az a "történeti gondolkodás referenciaalapjai" című kanadai kezdeményezés, amely javaslatokat tartalmaz a minisztériumi köztisztviselők, tankönyvkiadók és tanárok számára egyaránt.

Prof. Dr. Carla Van BOXTEL *A történelem, a régmúlt érzékelése az iskola falain kívül – A történelmi örökségek oktatásának interdiszciplináris megközelítése* c. előadásában arról számolt be, hogy Hollandiában az iskolák többségében a diákok részt vesznek olyan kirándulásokon, amelynek során kulturális örökségeket látogatnak meg. Nyilvánvaló, hogy a diákok könnyebben megtapasztalják a múltat, ha maguk tárják fel a tényeket, ha ellátogatnak a helyi történeti múzeumba vagy műemlékeket szemlélnek meg, ez a fajta tanulás mégis hiányzik a holland történelemtanításból. Erről szól az alap- és középfokú oktatásban a Grever & Van Boxtel NWO kutatás (2009-2014). A vizsgálat azt nézi, hogy a történeti gondolkodás és az érvelés hogyan fejlődik, miközben a diákok a történelmi örökségeket az iskola falain kívül tapasztalják meg, és mindez hogyan járul hozzá a történelemtanulásukhoz. Dr. Stephan KLEIN ugyanerről a kutatásról tartott előadást *Örökségoktatás és a történelem tanítása: a jelen kihívásai* c. prezentációjában.

Három további előadást hallhattunk még ebben a szekcióban, így Prof. Nicole TUTIAUX GUILLON *Történelem és emlékek Franciaországban, kétségek, ellentmondások, feszültségek* című előadását; Dr. Jocelyn LÉTOURNEAU *Milyen Québec múltja és jövője?* és Dr. Mairead DUNNE és Naureen DURRANI *Tanterv és nemzeti identitás: vallás és nemzet közötti kapcsolatok feltárása Pakisztánban*.

A jelen kihívásai a történelemtanításban

Liliana MAGGIONI előadásának címe: *Tények és vélemények között: Néhány gondolat a serdülők történelemtanulásáról*. Az előadás ismeretelméletre, történeti gondolkodásra vonatkozó oktatáspszichológiai szakirodalomra épült, azt tárta fel, mi befolyásolja a diákok múltértelmezését, történelemértését. Két irányított interjúban 12 középiskolás vett részt, amely során azt kellett kifejtetniük, mennyire értenek egyet 22 különböző, idézetekkel bemutatott ismeretelméleti állásponttal. A vizsgálat során elolvastattak velük további hat szövegrészletet két konkrét történelmi témáról és miközben hangosan kellett gondolkodniuk, írásban töltötték ki kérdőíveket. A kutatásból kiderült, hogy a történelem megértését számos dolog nehezíti, például az, hogy a történelemtanítást krónikásnak gondolják, ezáltal elmosódik a különbség a vélemény

és a bizonyítékokon alapuló tény között, nehézséget jelent a történelemtanulásban továbbá az is, hogy a múlt tanulmányozásakor a diákok legtöbbször magukból és jelenükből indulnak ki.

Sabrina MOISAN előadása „*A történelem nem történelem ...*”: *Történészek, történelemtanítási projektek és történelem tanárok küszködnek a múlt és jelen összefüggéseinek tanításával*”. Québecben 18 interjúból álló kutatást végeztek történelemtanárokkal, mely megállapította, hogy a jelen idő szubjektivitása akadályt és kihívást is jelent a történelemtanárok számára. Napjaink jelenségeinek gyökereit általában a múlt fényében vizsgáljuk azért, hogy a jelenkori társadalom komplexitását könnyebben megértsük. A történelemtanároknak az a célja, hogy sajátos módszertani eszközeikkel a jelent megértsék a diákokkal. Természetesen vannak különbségek, de a hasonlóságok segítik a tanulókat a múlt és jelen közötti összefüggések megértésében.

Ms. Andrea SCHAMPAERT *Kapcsolódás, elhatárolódás? – Feszültség a múlt és a jelen oktatásában a belga történelemtanításban* címmel tartotta meg előadását. Schampaert szerint korunk társadalmának sok elvárása van a történelemoktatással szemben: többek között a tanulókat toleranciára, kritikai gondolkodásra kell oktatnia, hogy demokratikus módon legyenek képesek megbirkózni a multikulturális társadalom sokszínűségeivel. Ez a fajta jelenközpontú cél könnyen megakadályozhatja a másik fontos célt, a történelmi gondolkodási képesség kialakulását a diákokban, mert az utóbbihoz a tanulóknak függetleníteni kell magukat a jelentől. Meg kell, hogy értsék a múlt másságát és idegenségét. Ezen elvárásokat fordította át iránymutatásokká a belga kormány a történelemtanárok számára.

Prof. Arja VIRTA *A múlttól, a jelenben, a jövőbe?* c. előadásában 23 leendő történelemtanár történelemszemléletéről végzett kutatást mutatott be. A pedagógusok szerint a történelmet lehet egyrészt értelmezni a múlttól szóló közvetlen információként, másrészt a történelem állampolgárságra, demokráciára nevel, de leghangsúlyosabb funkciója a történelmi gondolkodásra való nevelés. A történelmi gondolkodás magában foglalja a történelmi empátiát, a kritikai elemzést, a folytonosságot és a diszkontinuitást múlt és jelen között.

Drs. Arie H. J. WILSCHUT *Egy elfelejtett kulcsfogalom? Az idő a történelemtanításban és tanulásban* c. előadása az idővel foglalkozott, véleménye szerint ez az egyetlen fogalom, amely megkülönbözteti a történelmet más társadalmi

és kulturális tudományoktól. A történeti gondolkodást és az érvelést ritkán határozzák meg fogalmakban vagy történelmi időben való gondolkodásként, a történelmet inkább társadalomkutatásként definiálják. Véleménye szerint alig született tanulmány a történelemtanítás és -tanulás területén az időről, időérzékelésről. Pszichológiai és antropológiai vizsgálatok azt mutatják, hogy a történelmi időben való gondolkodás távol áll az emberi természettől, vagyis tanulási problémát jelenthet a diákoknak, amit általában figyelmen kívül hagynak az iskolában, holott több módszerrel is lehet segíteni az időben való gondolkodást: naptárhasználattal, korszakolással, anakronizmusok megbeszélésével, generációk-családfák, történelmi dokumentumok, emlékek megismerésével.

Az iskolai történelemtanításnak meg kell küzdeni a vitatott történelmi emlékekkel

Ebben a témakörben Ms. Joke van der LEEUW-ROORD előadása volt a legérdekesebb, amelynek címe: *Érzékeny és vitatott kérdések tanítása a történelemórán. Módszertani megközelítés?* Az előadás az EUROCLIO munkáját mutatta be, amely innovatív módszerek bevezetéséről szól, különös tekintettel a vitatott történelmi eseményekre. A XX. század végi harcok Boszniában, Észtországbán, Lettországbán, Macedóniában, Moldvában, Grúziában bizonyították, hogy a múltbeli események, és azok történelmi értelmezése fontos szerepet játszik a történelemtanításban. Történelemórák elfogult és téves tanításai szerepet játszhatnak hasonló konfliktusok előidézésében, ezért az előadó szerint növelni kell az egyes történelemtanárok felelősségérzetét. A történelemoktatók egy csoportja magához ragadta a kezdeményezést és létrehozta 1993-ban az EUROCLIO-t, a Történelemtanárok Európai Szövetségét. A szövetség elhatározta, hogy támogatja a történelemoktatás fejlesztését oly módon, hogy az erősítse a békét, a stabilitást, a demokráciát és a kritikus gondolkodást, és ezért elősegíti a határokon átnyúló kapcsolatok kialakítását etnikumok és egyházak között. A célok elérése érdekében az EUROCLIO-ban azt vizsgálják a pedagógusok, milyen módszert érdemes használni érzékeny és ellentmondásos történelmi események tanításában.

Mit tesz a gyakorlatban az EUROCLIO? Választ egy vitatott történelmi eseményt, majd felméri, kik szeretnének részt venni az adott történelmi esemény feldolgozásában. Ezt követően az érintett helyi népcsoport, a szakértői csoport, valamint az együttműködő etnikum és egyház felelősséget vállal a közös munkáért.

Sárközi Gabriella: Beszámoló a 21. Nemzetközi Történész Kongresszusról II.

A bizalomépítés a kulcsfogalom, ez alapján tud a csoport kényes és ellentmondásos kérdésekkel foglalkozni. Sajnos ez a munka népszerűtlen, mert általában nem tükrözi az adott eseményről kialakított divatos populista politikai álláspontot. Csak azután kerül sor kapcsolatfelvételre a helyi oktatási hatóságokkal, politikusokkal, történészekkel és a médiával, miután egy témát megvitattak.

Az innovatív (EUROCLIO) történelemtanítási módszer egy vitatott kérdéssel kezd, a témát empirikus bizonyítékok kritikus elemzésével folytatja, majd az értelmezés történelmi perspektívájának kiszélesítése következik, eközben szem előtt tartja az adott időszakhoz kapcsolódó lexikális tudást, mentalitást, az értékeket és vitát nyit a téma jelenre gyakorolt jelentőségéről, illetve hatásáról. Az ilyen megközelítés keresi azt a módot is, miként taníthat a történelem kíváncsiságra és kutatásra, miként fejleszti az önálló gondolkodás és a téves eszméknek való ellenállás képességét. A módszertan politikai, kulturális, gazdasági, szociális és földrajzi látószöveget is használ, ezzel a megközelítéssel a múlt többdimenzióssá válik és kevésbé egyoldalú, elfogult, és átpolitizált.

1993 óta szerveződik az EUROCLIO Európa-szerte: Bulgáriában, Ukrajnában, Romániában, Oroszországban, Törökországban, Boszniában, Horvátországban, Cipruson, Észtországban, Grúziában, Lettországon, Macedóniában és Szerbiában, ahol vitatott történelmi eseményeket dolgoztattak fel EUROCLIO-s történészek különböző etnikai és vallási közösségekkel.

A szekció többi előadásáról a konferencia hivatalos weboldalon lehet bővebben olvasni: <http://www.ichs2010.org/programme.asp?nw=32>.

JEGYZETEK

1. 1980-2000 között a társaság folyóirata évente kétszer jelent meg *Informationen. Mitteilungen Communications* címmel. 2001-től megújult formátummal évkönyvvé alakult a valamikori folyóirat: *Yearbook. Jahrbuch. Annales* címmel.
2. Ed. by PELLENS, Karl – QUNADT, Siegfried – SÜSSMUTH, Hans (1994): *Historical Culture – Historical Communication. International Bibliography*. Frankfurt am Main. (Studien zur internationalen Schulbuchforschung Bd, 83.)
3. Anyagát SZABOLCS Ottó állította össze.
4. DÁRDAI Ágnes (2002): *Történelemdidaktika és a kontroverzív történelemtanítás*. In: *Történelem – tanítás – módszertan. Tanulmányok a 75 éves Szabolcs Ottó tiszteletére*. Szerk. NAGY Péter Tibor – VARGYAI Gyula. Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 34-43.